

ЕТАПИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Розглянуто аналіз ключових історичних подій, що передували вступу України до Світової Організації Торгівлі. Основну увагу приділено процедурам вступу та економічним зобов'язанням, які були здійснені з метою вступу України до Світової Організації Торгівлі

Ключові слова: Марракеська Угода; Доха-Раунд; ГАТТ (Генеральна угода щодо тарифів та торгівлі); СОТ (Світова організація торгівлі); РНС (режим найбільшого сприяння)

У незалежній Україні приєднання до СОТ був одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики і розглядався як системний фактор розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, створення передбачуваного та прозорого середовища для залучення іноземних інвестицій, що відповідає національним інтересам нашої країни.

Процес приєднання України до СОТ передбачав дві головні складові:

- проведення двосторонніх та багатосторонніх переговорів та підписання угод з доступу до ринків товарів та послуг з країнами-членами Робочої групи СОТ;
- гармонізація законодавства України відповідно до вимог угод СОТ.

Процес вступу України до системи Генеральної угоди щодо тарифів і торгівлі (ГАТТ/СОТ) розпочався 17 грудня 1993 року, коли було прийнято рішення про створення Робочої групи (РГ) з розгляду заявки України щодо приєднання до ГАТТ. Наступним кроком, відповідно до процедури приєднання, стало подання 28 червня 1994 року Меморандуму про зовнішньоторговельний режим України на розгляд Робочої групи. З того часу відбулося вже десять засідань Робочої групи, останнє з яких проходило 25-26 лютого 2003 року. У 1997 році розпочався процес двосторонніх переговорів з країнами-членами СОТ. В цілому до складу РГ з розгляду заявки України щодо приєднання до СОТ увійшло 49 країн (країни ЄС вели переговори як один учасник РГ) [10, с. 71].

16 січня 2008 року Україна і ЄС на переговорах в Лондоні врегулювали питання експортних мит, знявши останню перешкоду на шляху України до СОТ.

За чотирнадцять років переговорів було завершено двосторонні переговори про доступ до ринків товарів та послуг з 52 країнами-членами СОТ, прийнято більше 50 законів, необхідних для адаптації українського законодавства до вимог Світової організації торгівлі.

У 2003-2006 роках було значно активізовано переговорний процес між Україною та СОТ. Зокрема, протягом цього періоду було забезпечено:

- проведення 7-ти засідань Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ;
- проведення двосторонніх переговорів з 35 країнами-членами СОТ.

Протягом 2003–2006 років було підписано 35 з 49 двосторонніх протоколів з доступу до ринків товарів та послуг:

- у 2003 році (11) з Бразилією, Болгарією, Естонією, ЄС, Ізраїлем, Кубою, Польщею, Словаччиною, Таїландом, Чехією, Угорщиною;
- у 2004 році (10) з Аргентиною, Гондурасом, Домініканською Республікою, Литвою, Малайзією, Монголією, Парагваєм, Туреччиною, Швейцарією, Шрі-Ланкою;
- у 2005 році (9) з Сальвадором, Молдовою, Норвегією, Індонезією, Японією, Ісландією, Хорватією, Еквадором та Китаєм;
- у 2006 році (5 протоколів) з США, Панамою, Австралією, Єгиптом та Колумбією [6, с. 150-154].

Також завершено переговори із Перу, Вірменією та Тайванем. Тривали переговори з Киргизстаном.

На початку 2005 року Президент Віктор Ющенко проголосив приєднання України до Світової організації торгівлі одним із першочергових пріоритетів зовнішньоекономічної політики на 2005 рік. Членство в СОТ було також умовою Європейської комісії для початку переговорів щодо створення спільної торгівельної зони.

Протягом 2005-2006 років було вирішено низку проблемних питань, які уповільнювали переговори між Україною та РГ СОТ.

Зокрема, було:

- усунуто податкові пільги, що надавались окремим підприємствам промисловості;
- встановлено однакові ставки акцизного збору на вітчизняні та імпортовані транспортні засоби відповідно до принципу національного режиму;
- усунуто звільнення від ПДВ та податку на прибуток, платежів у Державний інноваційний фонд, від ПДВ та митних зборів на імпортовані сировини, матеріалів, обладнання та товарів (не вироблених в Україні), які призначались для використання в межах технологічних парків;
- усунуто пільги у спеціальних економічних зонах та особливих режимах для інвестиційної діяльності. Зокрема, всі звільнення від сплати мита на імпортовані ПДВ, акцизних зборів, квот та ліцензій, податку на прибуток, платежів у фонд соціального страхування безробіття, збору у Державний інноваційний фонд та обов'язкового продажу валютних надходжень;
- скасовано вимогу продажу Національному банку України 50% валютної виручки суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності при реалізації зовнішньоторговельних контрактів;
- скасовано дискримінаційний підхід до іноземних компаній щодо використання податкових векселів при розрахунках з бюджетом;
- скасовано режим ліцензування і квотування експорту деяких видів продукції;
- встановлено фіксовану плату за видачу експортних ліцензій, що відповідає вартості надання зазначеної послуги замість плати в адвалерному еквіваленті до вартості контракту;
- скасовано додатковий збір при імпорті нафтопродуктів.

Проте найбільш відчутний і важливий прорив в переговорному процесі був досягнутий протягом 2005-2007 років, коли Україна отримала статус країни з ринковою економікою з боку ЄС та США, була скасована поправка Джексона-Вейніка, завершені переговори з найважливішими країнами-членами СОТ.

5 лютого 2008 р. на засіданні Генеральної Ради Світової організації торгівлі прийнято рішення про приєднання України до Марракеської угоди про заснування СОТ. Того ж дня Президент України Віктор Ющенко та керівники СОТ підписали угоду про вступ України до організації.

У Верховній Раді було 5 місяців для ратифікації цієї угоди. У цей же день було оприлюднено прес-реліз СОТ стосовно зобов'язань України.

10 квітня 2008 року Верховна Рада ратифікувала протокол про вступ України до Світової організації торгівлі 411 голосами. 16 квітня МЗС України направило ноту генеральному секретареві СОТ, в якій повідомило керівництво СОТ про ратифікацію Протоколу про вступ України до цієї організації. Також було ухвалено постанову Кабінету Міністрів. 16 травня Україна стала 152-им офіційним членом СОТ [9].

Як відомо, процедура приєднання до Світової організації торгівлі багатопланова і складається з декількох етапів. Як показує досвід країн-здобувачів, цей процес займає в середньому 5-7 років. На першому етапі в рамках спеціальних Робочих груп відбувається

детальний розгляд на багатосторонньому рівні економічного механізму і торговельно-політичного режиму країни, що приєднується, на предмет їхньої відповідності нормам і правилам СОТ. Після цього починаються консультації і переговори про умови членства країни-здобувача в даній організації. Ці консультації і переговори, як правило, проводяться на двосторонньому рівні з усіма зацікавленими країнами-членами РГ. Насамперед переговори стосуються "комерційно значущих" поступок, що країна, яка приєднується, буде готова надати членам СОТ стосовно доступу на її ринок товарів і послуг, а також щодо формату і термінів прийняття на себе зобов'язань по Угодах, що впливають із членства у СОТ [12, с.148-152].

У свою чергу країна, яка приєднується, як правило, дістає права, якими володіють і всі інші члени СОТ, що практично буде означати припинення її дискримінації на зовнішніх ринках. Відповідно до встановленої процедури результати всіх проведених переговорів щодо лібералізації доступу до ринків і умови приєднання оформляються наступними офіційними документами:

- Звіт Робочої групи, у якій викладено повний пакет прав і зобов'язань, що країна-здобувач прийме на себе за підсумками переговорів;
- Список зобов'язань по тарифних знижках в області товарів і за рівнем підтримки сільського господарства;
- Перелік специфічних зобов'язань по послугах;
- Список вилучень із Режиму найбільшого сприяння (РНС);
- Протокол про приєднання, що юридично оформляє досягнуті домовленості на дву- і багатосторонньому рівнях [3, с. 17-19].

Після набуття членства в СОТ у травні 2008 року Україна приєдналася до групи країн-членів СОТ, що нещодавно вступили до Організації (RAM/VRAM – Recently acceded members/Very Recently acceded members), до складу якої, крім України, входять Албанія, Вірменія, В'єтнам, Македонія, Киргизька Республіка, Молдова, Саудівська Аравія, Тонга.

З метою формування та узгодження з членами СОТ позицій з найважливіших питань порядку денного раунду "Доха – Розвиток", які відповідають зовнішньоекономічним інтересам України, центральні органи виконавчої влади розробляють пропозиції до позиційних документів від України.

Дохійський раунд (Дохійська декларація, Дохійські переговори), The Doha Development Round – раунд переговорів у рамках СОТ, який розпочався в Дохи (Катар) у листопаді 2001 року. Його завдання – зниження бар'єрів світової торгівлі задля розвитку вільної торгівлі між країнами з відмітним рівнем доходів.

Позиційні документи України є чинником впливу на прийняття рішень у рамках СОТ та створюють підґрунтя для узгодження зовнішньоекономічних інтересів України та держав-членів Організації.

У межах Дохійського Раунду вже відбулася низка міжміністерських зустрічей та переговорів у Канкуні (2003), Гонконгу (2005), Парижі (2005), Потсдамі (2007), Женеві (2004, 2006, 2008) та ін.

Схвалення Верховною Радою України 16 травня 2008 р. Закону України "Про ратифікацію протоколу про вступ України до СОТ" завершило більш ніж 14-тирічний процес переговорів про набуття державою членства в Організації. Система зобов'язань України як члена СОТ є відтоді складовою частиною єдиної політики у сфері державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Відзначені зобов'язання передбачають:

- трансформацію і зв'язування рівнів мита та лібералізацію режиму доступу до ринку послуг;
- гармонізацію національного законодавства з вимогами та правилами СОТ відповідно до Закону України "Про ратифікацію Протоколу про вступ України до СОТ";
- реалізацію єдиної державної зовнішньоекономічної політики з урахуванням Закону України "Про ратифікацію Протоколу про вступ України до СОТ" [5, с. 7].

Однією з головних умов приєднання нових країн до СОТ є приведення їхнього національного законодавства і практики регулювання зовнішньоекономічної діяльності у відповідність до положень Світової організації торгівлі.

Після входження нашої держави до групи країн-членів СОТ відповідних змін зазнало і вітчизняне законодавство, що регулює зовнішню торгівлю. Вдале державне регулювання зовнішньої торгівлі можливе за умови ефективного здійснення його складових: регуляторної діяльності в сфері зовнішньої торгівлі; реалізації положень регуляторних актів зовнішньої торгівлі; застосування заходів адміністративного примусу щодо правопорушень в зовнішній торгівлі.

У зв'язку з набуттям членства у СОТ Указом Президента від 17.06.2008р. № 557/2008 затверджено перелік основних заходів, пов'язаних зі вступом України до Світової організації торгівлі. Участь України в переговорах СОТ у рамках раунду Доха-Розвиток, а також у багатосторонніх та двосторонніх переговорах у рамках СОТ забезпечено Указом Президента від 26 серпня 2008 р. № 767/2008 "Про делегацію України для участі в переговорах у рамках Світової організації торгівлі", яким затверджено склад та Главу делегації України.

З метою належної імплементації положень Протоколу про вступ України до СОТ та системи угод СОТ, Міністерством економіки України ініційовано та розроблено План заходів щодо адаптації української економіки до вимог СОТ, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.10.2008 р. № 1381-р. [13]

План передбачає комплекс заходів, структурованих відповідно до визначених сфер (галузей) економіки, зокрема: торгівлі товарами, сільського господарства, промисловості, транспорту і зв'язку, технічного регулювання, забезпечення якості та безпечності харчової продукції, фінансової сфери, соціальної політики та ринку праці тощо.

Виконання кожного пункту плану заходів покладено на центральні органи виконавчої влади відповідно до компетенції з конкретними строками виконання. Реалізація галузевих програм та державних цільових програм, затверджених відповідними нормативними актами, сприятиме розвитку вітчизняного ринку товарів і послуг та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Водночас, основним чинником успішного виконання відзначених програм є, безумовно, їх фінансування. Обмеженість фінансових ресурсів ускладнює реалізацію політики по забезпеченню підвищення конкурентоспроможності національної економіки в рамках повноправного членства України в СОТ [2, с. 81].

План першочергових заходів щодо виконання зобов'язань України в рамках членства у Світової організації торгівлі, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1570-р визначає програму заходів центральних органів виконавчої влади на короткострокову перспективу. Він передбачає гармонізацію законодавства до єдиного нормативного рівня з положеннями Протоколу про вступ України до СОТ, запобігання застосуванню щодо України обмежувальних заходів з боку країн-членів СОТ, а також сприяння зміцненню авторитету нашої країни як надійного і передбачуваного партнера на міжнародній арені.

Ці та інші документи передбачають розробку та прийняття низки нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України та інших центральних органів виконавчої влади, направлених на ефективне дотримання Україною положень відповідних угод СОТ. Водночас, законодавча робота під координацією Міністерством економіки України з імплементації зобов'язань нашої країни здійснюється з максимально можливим урахуванням інтересів вітчизняних виробників.

З метою приведення законодавства України у відповідність із зобов'язаннями, узятыми державою у рамках вступу до СОТ, і положеннями угод цієї організації на постійній основі забезпечується взаємодія центральних органів виконавчої влади з питань приведення законодавства України та нормативно-правової бази у

відповідність з нормами та принципами системи угод СОТ та вищезгаданими зобов'язаннями. На сьогодні у Верховній Раді України готуються до розгляду низка розроблених Кабінетом Міністрів України законопроектів, що мають на меті подальшу гармонізацію законодавства України відповідно до зобов'язань, узятих державою у рамках вступу до СОТ [9].

Ставши повноправним учасником СОТ (152-м членом цієї організації), Україна, в особі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, набула законного права користуватися у своїй міжнародній торговій практиці законодавчою базою СОТ для вирішення своїх завдань та проблем, що при цьому виникають. Також українські експортери та імпортери отримали гарантований міжнародно-правовий захист на всій території країн-учасниць СОТ. Гарантом правового захисту виступають режим найбільшого сприяння; національний режим для товарів, що експортуються та імпортуються; захист від можливого застосування іноземними державами дискримінаційних внутрішніх податків, акцизів, митих зборів; положення про транзит, що надають право свободи транзиту для своїх товарів; захист від дискримінаційного використання технічних бар'єрів у торгівлі.

Загалом слід відзначити, що наша держава наразі не стоїть осторонь від глобальних світових політичних та економічних процесів і активно формує торговельно-політичний режим відповідно до загальновизнаної світової практики. Це означає, що система регулювання зовнішньої торгівлі в Україні активно будується та розвивається у рамках правових норм СОТ.

Список використаних літературних джерел:

1. Аналіз економічних наслідків вступу України до СОТ : оновлена оцінка / Бураковський [та ін.] ; Міжнародна благодійна організація "Гуманітарний фонд "Єдиний світ". – К. : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2008. – 130 с. 2. Правові й економічні аспекти вступу України до Світової організації торгівлі: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Донецьк, 2 березня 2006 р. / В. К. Мамутов (відп. ред.) – Донецьк : Юго-Восток, 2006. – 197 с. 3. *Бураковський І.* Аналіз економічних наслідків вступу України до СОТ: оновлена оцінка / І.Бураковський, В.Мовчан, О.Бетлій, К.Куценко, В.Кравчук, Н.Сисенко. – К. : Єдиний світ, 2008. – 130 с. 4. Вступ України до СОТ новий виклик економічній реформі / ред. І. Бураковський [та ін.]. – К. : Альфа-Принт, 2003. – 291 с. 4. *Головинська В.* Україна і Світова організація торгівлі: стан, проблеми, перспективи інтеграції / В. Головинська ; Українська академія держ. управління при Президенті України, Центр досліджень адміністративної реформи. – К. : Видавництво УАДУ, 2001. – 168 с. 5. *Довгань В.М.* Право світової організації

торгівлі. Вступ України до СОТ / В. М. Довгань. – К. : КНТ, 2009. – 448 с. 6. Економічні проблеми членства України в СОТ : монографія / [В.І. Троненко та ін.] ; за ред. канд. екон. наук, проф. В.І. Троненка. – К. : КИМУ, 2010. – 218 с. 7. Зміни у регуляторній політиці у контексті виконання зобов'язань у відповідності з вимогами СОТ : Матеріали круглого столу, 18 травня 2006 р. / ред. О. Копиленко, М. Засульський; Інститут законодавства Верховної Ради України, Київська торгово-промислова палата. – К.: Парламентське видавництво, 2006. – 88 с. 8. Зовнішньоторговельні аспекти конкурентної політики України в умовах СОТ : монографія / заг. ред. А.А. Мазаракі ; Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К. : КНТЕУ, 2008. – 309 с. 9. Інформація щодо стану приведення законодавства України у відповідність із зобов'язаннями, узятими при вступі до СОТ / Департамент торговельних переговорів та співробітництва з СОТ Міністерства економіки України. – Режим доступу: [http://www.me.gov.ua]. 10. *Ляпіна К.М.* Стан виконання окремих зобов'язань України перед СОТ: 2009 : за матеріалами круглого столу "Стан виконання зобов'язань України перед СОТ: Рік після приєднання", Верховна Рада України, 01 лип. 2009 р. / К.М. Ляпіна, Д.В. Ляпін; Ін-т власності і свободи. – К. : LAT&K, 2009. – 218 с. 11. *Макогон Ю.В.* Народнохозяйственный аспект присоединения Украины ко Всемирной торговой организации / Ю. В. Макогон, И. В. Хаджинов ; Донецкий национальный ун-т, Донецкий филиал Национального ин-та стратегических исследований при Президенте Украины. – Донецк, 2004. – 206 с. 12. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія / Керівник авторського колективу і науковий редактор Т. М. Циганкова. – К. : КНЕУ, 2003. – 660 с. 13. Рішення Ради національної безпеки та оборони України "Про звіт Кабінету Міністрів України щодо результатів членства України в Світовій організації торгівлі". Введено в дію Указом Президента № 713/2009 від 04.09.2009. – Режим доступу: [http://zakon.rada.gov.ua].

БУТКО Богдан Олександрович – аспірант кафедри міжнародної економіки Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Наукові інтереси:

- міжнародні економічні відносини;
- міжнародна торгівля послугами;
- міжнародні науково-технічні відносини;
- діяльність міжнародних кредитно-фінансових інститутів та організацій.